

West Bengal State University
B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2010

PART-I (Honours)

SANSKRIT

PAPER-I

Duration : 4 Hours

Maximum Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

UNIT - I

1. Write short note on any *one* of the following 1 × 4 = 4
  - (a) गुरुस्वर
  - (b) यति ।

2. Define and illustrate any *two* of the following : 2 × 4 = 8
  - (a) द्रुतविलम्बित
  - (b) रथोद्धता
  - (c) मन्दाक्रान्ता
  - (d) वसन्ततिलक ।

3. Scan and name the metres in any *two* of the following :

2 × 4 = 8

(i) दुष्यन्तस्तवशरणं भवत्विदानीम्

(ii) तनयमचिरात् प्राचीवार्कं प्रसूय च पावनम्

(iii) विवाहदीक्षा विधिमन्वतिष्ठत् ।

UNIT - II

4. (a) Join or disjoin the sandhis in any *eight* of the following

8 × 1 = 8

लते + एते, पुनः + शैति, प्र + एषः, महान् + आग्रहः, सूर्यः + उदेति, मयि + अत्र, गवाग्रम्, उपैति, द्वावपि,
प्रातरद्य, देवतर्षभः, पतञ्जलिः ।

(b) Account for the case-ending in any *eight* of the following underlined words :

8 × 1 = 8

(i) भयात् कम्पते वानरः

(ii) वुभुक्षितं न प्रतिभाति किञ्चित्

(iii) पाणिना कुणिः

(iv) पुष्पाणि स्पृहयति बालिका

(v) कुप्यन्ति च हितवादिने

(vi) मतिरेव वलाद् गरीयसी

(vii) अधीती व्याकरणे

(viii) जलं पिपासुः

(ix) कुरून् स्वपिति

(x) पाकाय याति

(xi) पश्यति मयि धनं हतम्

(xii) गां पयो दोग्धि ।

(c) Distinguish between any *four* of the following pairs

4 × 2 = 8

- (i) सुगन्धिः and सुगन्धः
- (ii) उत्तिष्ठति and उत्तिष्ठते
- (iii) यवनी and यवनानी
- (iv) वनमुपवसति and वने उपवसति
- (v) अर्थी and अर्थवान्
- (vi) जय्यम् and जेयम् ।

(d) Name and expound the *Samāsas* in any *four* of the following

4 × 2 = 8

अहिनकुलम्, सूर्याचन्द्रमसौ, त्रिलोकी, तरुच्छायम्, केशाकेशि, परोक्षम् ।

(e) Correct or justify any *four* of the following

4 × 2 = 8

- (i) प्रदीयतां दाशरथाय मैथिली ।
- (ii) दिवायां किं करोषि भवान् ?
- (iii) वदन्त्यपर्णामिति तां पुराविदः ।
- (iv) जातं वंशे भुवनविदिते ।
- (v) पान्थाः तरुमूलेषु अधिशयन्ते ।
- (vi) मा निषाद प्रतिष्ठां त्वमगमः ।

UNIT - III

5. Translate into Sanskrit in Devanāgarī script 15

In Ujjayinī there was a king, adorned with all good qualities, Vikramāditya by name. One day he thought : "This world is worthless, no one here knows when what will happen. So acquired wealth should be made worthy by giving away or by enjoying. Wealth should be given to deserving persons, otherwise it is destroyed". Thinking so, he arranged for a sacrifice called 'Sarvasvadakshina'. For this, artistes made a beautiful pandal.

OR

In the country of Magadha, there is a lake called Phullotpala. There lived for a long time two geese named Saṃkaṭa and Vikaṭa. Their friend named Kambūgrīva also lived there. Once some fishermen came there and said, "We shall stay here today. Tomorrow morning we shall kill the fishes, tortoise and others". On hearing that the tortoise said to the geese, "Friends, what should we do now ?" The geese replied, "We shall do in the morning what is proper to be done."

6. Translate into English 15

यथा खनित्रेण खनन् जनो वारि लभते तथा शुश्रूषुः शिष्यो गुरुगतां विद्यां लभते । अध्ययने गुरोश्च हितकर्मणि शिष्यः सदैव यत्नं कुर्यात् । यत्र गुरोर्निन्दा प्रवर्तते तत्र कर्णो पिधातव्यो, ततः अन्यत्र वा गच्छेत् । माता पिता गुरुः पूर्वजो भ्राता च आर्तेनापि न अवमन्तव्याः । नृणां सम्भवे यं क्लेशं मातापितरौ सहेते तस्य निष्कृतिर्वर्षशतैरपि कर्तुं न शक्या तस्मात् मातापित्रोर्गुरोश्च सर्वदा प्रियं कुर्यात्

पुरा बोधिसत्त्वः कोशलदेशे कस्मिंश्चिद् द्विजकुले जातः । तस्य तिस्रः कन्या अभवन्, तासां विवाहात् प्रागेव स पञ्चत्वं गतः, परजन्मनि स स्वर्णहंसो भूत्वा हिमालयप्रदेशस्य कस्मिंश्चित् सरसि स्थितः, तस्य जन्मान्तरस्मृतिस्तु नापगता । एकदा स समतलभूमिमासाद्य भार्या कन्याश्चान्विष्यन् गोधूमपेषणेन सन्ततीः पालयन्ती तस्य भार्यामालोक्य परं विषादं गतः । अर्थाभावाच्च ज्येष्ठां कन्यामनूढां दृष्ट्वा कुरुणार्द्रहृदयो बोधिसत्त्वो भार्यामाहूयात्रवीत् 'भद्रे, अहमेव प्राक् ते पतिरासम् ।'

UNIT - IV

7. Write an essay in simple Sanskrit on any *one* of the following

10

- (a) शिशुश्रमी
- (b) विद्यामाहात्म्यम्
- (c) कविषु कालिदासः
- (d) भारतस्यैक्यम् ।

West Bengal State University
B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2010

PART-I (Honours)

SANSKRIT

PAPER-II

Duration : 4 Hours

Maximum Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

UNIT - I

(Marks : 20)

1. a) Answer any one of the following 1 × 10 = 10
- (i) What is meant by Prastāvanā ? Define and illustrate any two types of Prastāvanā after Visvanātha.
- (ii) Define Arthaprakṛti and illustrate any two of them with proper exposition.
- b) Write explanatory notes on any two of the following : 2 × 5 = 10
- नान्दी ; विष्कम्भकः ; प्रतिमुखसन्धिः ; कथा ।

UNIT - II

(Marks : 30)

2. a) Discuss the significance of the curse of Durvāsa in the drama Abhijñānaśakuntalam. 10
- OR
- b) "Kālidāsa is a poet of nature." Do you agree with this view ? Discuss critically with reference to the drama Abhijñānaśakuntalam. 10
- OR
- c) What are the characteristics of a Vidūṣaka in Sanskrit drama ? Analyse the special role played by the Vidūṣaka in Abhijñānaśakuntalam. 10

3. Translate into Bengali or English any one of the following

1 × 5 = 5

- a) नीवाराः शुकगर्भकोटरमुखभ्रष्टास्तरुणामधः
 प्रस्निग्धाः क्वचिदिद्गुदीफलमिदः सूच्यन्त एवोपलाः ।
 विश्वासोपगमादभिन्नगतयः शब्दं सहन्ते मृगा-
 स्तोयाधारपथाश्च वल्कलशिखानिष्यन्दरेखाङ्किताः ॥
- b) अनवरतधनुर्ज्यास्फालनक्रूरपूर्वं
 रविकिरणसहिष्णुः क्लेशलेशैरभिन्नम् ।
 अपचितमपि गात्रं व्यायतत्वादलक्ष्यं
 गिरिचर इव नागः प्राणसारं विभर्त्ति ॥
- c) अभिजनवतो भर्तुः श्लाघ्ये स्थिता गृहिणीपदे
 विभवगुरुभिः कृत्यैस्तस्य प्रतिक्षणमाकुला ।
 तनयमचिरात् प्राचीवार्कं प्रसूय च पावनं
 मम विरहजां न त्वं वत्से शुचं गणयिष्यसि ॥

4. Explain in Sanskrit with reference to the context any one of the following

8

- a) इदं किलाव्याजमनोहरं वपुस्तपः क्षमं साधयितुं य इच्छति ।
 ध्रुवं स नीलोत्पलपत्रधारया शमीलतां छेतुमृषिर्व्यवस्यति ॥
- b) रम्याणि वीक्ष्य मधुरांश्च निशम्य शब्दान्
 पर्युत्सुको भवति यत् सुखितोऽपि जन्तुः ।
 तच्चेतसा स्मरति नूनमवोधपूर्वं
 भावस्थिराणि जननान्तरसौहृदानि ॥
- c) अनाघ्रातं पुष्पं किसलयमलूनं कररुहै -
 रनाबिद्धं रत्नं मधु नवमनास्वादितरसम् ।
 अखण्डं पुण्यानां फलमिव च तद्रूपमनघं
 न जाने भोक्तारं कमिह समुपस्थास्यति विधिः ॥

5. Name and expound the *Samāsa* in नीलोत्पलपत्रधारया in 4(a) or derive व्यवस्यति in 4(a).

2

6. Render into Sanskrit

5

इसीसि चुम्बिआई भमरेहिं सुउमारकेसरसिहाई ।

ओदसअन्ति दअमाणा पमदाओ सिरीसकुसुमाई ॥

OR

इअं सअंवर-वहू-सहआरस्स तुझ किद णामहेआ वण-जोसिणि त्ति णोमलिआ । णं विसुमरिदा सि ?

UNIT - III
(Marks : 20)

7. Answer any one of the following

1 × 10 = 10

a) Critically discuss the role played by Yaugandharāyaṇa in bringing about the union of king Udayana and Padmāvatī.

b) Why is the drama called Svapnavāsavadattam ?

Relate the incidents described by the poet in the act connected with the dream giving a short estimate of the poet's skill as an able dramatist.

c) Compare and contrast the characters of Vāsavadattā and Padmāvatī.

8. Translate into English or Bengali any one of the following

1 × 5 = 5

a) कार्यं नैवार्थेनापि भोगैर्न वस्त्रै-

र्नाहं काषायं वृत्तिहेतोः प्रपन्नः

धीरा कन्येयं दृष्टधर्मप्रचारा-

शक्ता चरित्रं रक्षितुं मे भगिन्याः ॥

b) ऋज्वायतां च विरलां च नतोत्रतां च

सप्तर्षिवंशकुटिलां च निर्वर्तनेषु

निर्मुच्यमानभुजगोदरनिर्मलस्य

सीमामिवाम्बरतलस्य विभज्यमानाम् ॥

c) विस्रब्धं हरिणाश्चरन्त्यचकिता देशागतप्रत्यया

वृक्षाः पुष्पफलैः समृद्धविटपाः सर्वे दयारक्षिताः ।

भूयिष्ठं कपिलानि गोकुलधनान्यक्षेत्रवत्यो दिशो

निःसन्दिग्धमिदं तपोवनमयं धूमो हि वह्नाश्रयः ॥

9. Amplify in Sanskrit any *one* of the following :

1 × 5 = 5

a) कः कं शक्तो रक्षितुं मृत्युकाले ।

b) दुःखं न्यासस्य रक्षणम्

c) कालक्रमेण जगतः परिवर्तमाना चक्रारपंक्तिरिव गच्छति भाग्यपङ्क्तिः ।

UNIT - IV

(Marks : 30)

10. Who is the author of Uttararāmacarita ? What are his other works ? Justify the title and make a critical estimate of the drama. 12

OR

Depict the character of Rāma as the hero in the drama Uttararāmacarita.

11. Translate into English or Bengali any *two* of the following :

2 × 5 = 10

a) प्रियप्राया वृत्तिर्विनयमधुरो वाचि नियमः

प्रकृत्या कल्याणो मतिरनवगीतः परिचयः ।

पुरो वा पश्चाद्वा तदिदमविपर्यासितरसं

रहस्यं साधूनामनुपधि विशुद्धं विजयते ॥

b) यत्रानन्दाश्च मोदाश्च यश्च पुण्याभिसम्भवाः ।

वैराजा नाम ते लोकास्तैजसाः सन्तु ते ध्रुवाः ॥

c) तटस्थं नैराश्यादपि च कलुषं विप्रियवशा-

द्वियोगे दीर्घेऽस्मिन् झटितिघटनोत्तम्भितमिव ।

प्रसन्नं सौजन्याद्दयितकरुणैर्गाढकरुणं

द्रवीभूतं प्रेम्णा तव हृदयमस्मिन् क्षण इव ॥

d) लोलोल्ललक्षुभित्करुणोज्जृम्भणस्तम्भनार्थं

यो यो यत्नः कथमपि समाधीयते तं तमन्तः

भित्वा भित्वा प्रसरित कोऽपि चेतोविकार-

स्तोयस्येवाप्रतिहतरथः सैकतं सेतुमोघः ॥

12. Explain in Sanskrit with reference any one of the following :

1 × 8 = 8

- a) अद्वैतं सुखदःखयोरनुगुणं सर्वास्ववस्थासु यद्
 विश्रामो हृदयस्य यत्र जरसा यस्मिन्नहार्यो रसः ।
 कालेनावरणात्ययात् परिणते यत् स्नेहसारे स्थितं
 भद्रं प्रेम सुमानुषस्य कथमप्येकं हि तत् प्राप्यते ॥
- b) प्रसाद इव मूर्त्तस्य स्पर्शः स्नेहार्द्रशीतलः ।
 अद्याप्यानन्दयति मां त्वं पुनः क्वासि नन्दिनि ॥
- c) लौकिकानां हि साधूनामर्थं वागनुवर्तते ।
 ऋषीणां पुनराद्यानां वाचमर्थोऽनुधावति ॥